רישא וסיפא בראיה, ראיה דלשלם קתני ראיה דשבועה לא קתני/ א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אומן אומר "שתים קצצת לי" והלה אומר "לא קצצתי לך אלא אחת" מי נשבע? אמר להן בזו ישבע בעל הבית ויפסיד אומן קציצה ודאי מידכר דכירי אינשי. איני והא תני רבה בר שמואל קצץ המע"ה ואי לא מייתי ראיה פקע. אמאי, ישבע בעל הבית ויפסיד אומן? אמר רב נחמן לצדדין קתני: או מביא ראיה ויטול או ישבע בעל הבית ויפסיד אומן. מתיבי: הנותן טליתו לאומן אומן אומר "קצצת לי שתים" והלה אומר "לא קצצתי לך אלא אחת" כל זמן שטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה, נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל, עבר זמנו המע"ה. בזמנו מיהא נשבע ונוטל, אמאי, ישבע בעה"ב ויפסיד אומן? אמר רב נחמן בר יצחק הא מני ר' יהודה היא דאמר "כל זמן ששבועה נוטה אצל בעה"ב שכיר נשבע ונוטל. הי ר' יהודה? אילימא ר' יהודה דמתניתין אחמורי קא מחמיר דתנן רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה. אלא רבי יהודה דברייתא דתניא שכיר כל זמן שלא עבר עליו זמנו הרי זה נשבע ונוטל ואם לאו אינו נשבע ונוטל ואמר ר' יהודה אימתי בזמן שאמר לו "תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך" והוא אומר "התקבלת מהן דינר זהב" או שאמר לו "שתים קצצת" והלה אומר "לא קצצתי לך אלא אחת" אבל אמר לו "לא שכרתיך מעולם" או שאמר לו "שכרתיך ונתתי לך שכרך" המוציא מחבירו עליו הראיה. מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי אלא קצץ רבי יהודה היא ולא רבנן השתא היכי דמחמיר רבי יהודה מקילי רבנן היכא דמקיל רבי יהודה מחמרי רבנן? ואלא מאי רבנן, ואלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחבירו עליו הראיה מני לא רבי יהודה ולא רבנן? אלא אמר רבא בהא קמיפלגי: רבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו ליה תקנתא לשכיר, בדרבנן הואי תקנתא, ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ורבנן סברי בדרבנן נמי עבדינן תקנתא לשכיר, וקציצה מידכר דכיר: נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו': ודלמא לא משכנו מי לא אמר רב נחמן האי מאן דנקיט נרגא בידיה ואמר "איזיל ואקטליה לדקלא דפלניא" ואשתכח דקטיל ושדי לא אמרינן דהוא קטליה אלמא "עביד איניש דגזים ולא עביד" הכא נמי דגזים ולא עביד? אימא ומשכנו, וליחזי מאי משכנו? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו. אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר

רישא וסיפא בראיה · רישא (נמי) דקתני נשבע ונוטל ליתיה אלא שיביא תחלה עדים שמכרו: **ראיה דלשלם קתני** · ראיה המחייבת את בעה"ב לשלם קתני: **ראיה דלשבועה** · שאינה באה אלא לגלגל את השבועה על השכיר לא קתני: **והא תני רבה בר שמואל כו'** · הך *מתניתין לעיל: **כל זמן שהטלית ביד אומן** · דבעל הבית הוי המוציא מחבירו עליו הראיה להביא עדים שלא קצץ אלא אחת: **רבי יהודה היא כו'** · והכא נמי שבועה אצל בעל הבית היא מן התורה שהרי מודה במקצת: **אחמורי מחמיר** · על השכיר למשקל שבועה מיניה ושדיוה על בעל הבית: **אלא קצץ ר' יהודה היא ולא רבנן** · בתמיה הא דקתני דאקציצה נשבע שכיר רבי יהודה קאמר לה ולא רבנן השתא היכא דמחמיר ר' יהודה אשכיר כגון בשאין מקצת הודאה אצל בעל הבית מקילין רבנן אשכיר והימנוהו בשבועה: **אלא בהא פליגי כו'** · ולעולם קצץ ר' יהודה ולא רבנן והא דתני רבה בר שמואל רבנן היא ודקשיא לך השתא היכא דמחמיר ר' יהודה כו' אין ובהא פליגי דרבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו רבנן תקנתא לשכיר היכא דאיכא אבעל הבית שבועה דאורייתא עבדו רבנן תקנה לשכיר למיפכיה לשבועה עליה אבל אדרבנן תקנה היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן היכא דאין שם מקצת הודאה דלא רמיא אבעל הבית אלא שבועת היסת דרבנן היא גופה תקנתא היא כרב נחמן ותקנתא לתקנתא להפכה מבעל הבית ולמישדייה אשכיר לא עבוד רבנן: **וקציצה מידכר דכירי אינשי** · סבירא להו לרבנן דפליגי אדרבי יהודה הלכך אחמירו בה גבי שכיר: **דקטיל ושדי** · שקצוץ הדקל ומושלך לארץ: **דגזים** · אומר לעשות דבר גוזמא ושגעון ואינו עושה: **וליחזי מאי משכנו** · אותם שיעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש: **בטוענו כלים [הניטלין] תחת כנפיו** · בעה"ב טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים: אמר רב יהודה גרסינן ול"ג דאמר:

ואמר

רישא וסיפא בראיה · ואיירי כולה שמכרו בעדים וא"ת ניחזי עדים מאי קאמרי דכה"ג דייק בח"ה (ב"ב דף מה·) בהלכתא דאומן וי"ל כגון דלא ידעי עדים כמה קצץ והתם נמי ה"מ לשנויי הכי ובלאו הכי משני התם שפיר: **לא** קצצתי לך אלא אחת · ע"כ איירי כגון דאמר שעדיין לא פרע אותה אחת דאי פרעה כבר ה"ל כופר הכל ובסמוך מוקמי' לה כרבי יהודה דבעי הודאה במקצת וקשה דבעבר זמנו אמאי המע"ה והא מפרש לעיל טעמא משום דחזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין ואין שכיר משהה שכרו והכא הרי השהה והרי עבר:

בדרבנן תקנתא הוא · פירוש שצריך לתקן שבועה וגם צריך לעוקרה ממקום שהיא ראויה להיות דהיינו בעל הבית ולא עבדי תקנתא לתקנתא ולא כמו שפירש הקונט' תקנתא היא כדרב נחמן דאמר משביעין אותו שבועת היסת שהרי אותה שבועה לא היתה בימי תנאים דהתקן אין לך בידי פטור ואמרינן נמי בפ"ב דקידושין (דף מג:) והשתא דתקון רבנן שבועת היסת: **ורבנן** סברי דבדרבנן נמי עבדינן תקנתא · לא דמי להא דאמרי' בפרק שבועת הדיינין (לעיל דף מא·) גבי שכנגדו חשוד על השבועה דמדרבנן לא מפכינן שבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן דהתם בתחלה נתקנה על החשוד ולא רצו לעוקרה אבל הכא מעיקרא מתקני' לה על השכיר:

עביד איניש דגזים ולא עביד · פירש ברוקח דוקא בסתם אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה וא"ת בלאו הכי מהימן במגו דאי בעי אמר דזבנה מיניה דמהימן כדאמרינן בח"ה (ב"ב דף נו·) האי מאן דנקיט מגלא ותובילא בידיה ואמר איזיל ואגדריה לדקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן דלא חציד איניש למיגדר דקלא דלאו דיליה וי"ל דהתם איירי בלקיטת פירות ולהכי נקט מגלא ותובילא ולשון גדירה שייכא בלקיטת תמרים ולהכי נאמן שדרך הוא למכור פירות אבל הכא איירי בקצילת הדקל ולהכי נקט נרגא ואיזיל ואקטליה דאין דרך למכור אילן העושה פירות לקצילה וכן מוכח בהדיא בהחובל (ב"ק דף צא: ושם) דלא מהימן אקצילה דאוקי הא דתניא שורי הרגת נטיעותי קצצת והלה אומר אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור בשור העומד להריגה ואילן העומד לקצילה*): **בטוענו** כלים הניטלין תחת כנפיו · והכירו העדים במקצתם והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים והיה נראה מתוך פי' זה דאין הלכה כר' חייא דאמר בריש ב"מ (ד' ג·) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו נ' נותן לו נ' וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו דהא הכא לא חשיב העדאת עדים כהודאת מקצת מדקאמר ר' יהודה עד שתהא שם הודאה במקצת הטענה ור"י אומר דאינה ראיה דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים וממאי דאמרי' התם* אם איתא לדר' חייא קמייתא אינה ראיה דה"כ אמרי' פ' המדיר (כתובות דף ע:) אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו' ואע"ג דפסיק התם בפרק בתרא (דף קז:) כוותיה וקצת היה נראה להביא ראיה דהלכה כר' חייא כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף ה·) דר' חייא כרבנן דר"ג דפטרי טענו חטין והודה לו בשעורין דמוקי תרי קראי הוא וזה חד להודה במקצת הטענה וחד להודה ממין הטענה והכי קיימא לן דפטור וה"ר יוסף בה"ר ברוך אומר דלאו ראיה דאפילו מאן דפטר בטענו חטין והודה בשעורין אפשר דפליג אדרבי חייא משום דליכא

*) [וע' תוס' ב"ב לג: ד"ה איזיל ואגדריה]

מסורת הש"ס

[בדפוסי' נמי]

[וצ"ל מתניתא]

[לעיל מה:]

[פי' מלשון פסקה כבדי נדרים כג:]

ב"מ קיב: ב"ב מה:

[לעיל מא· ב"מ ה:]

[דף ה· ושם]

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד :

כה ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ה ועיי' שם :

כו ה מיי' פ"ד מהל' גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ב :

כז ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א :

רבינו חננאל

רישא וסיפא בראייה נינהו מיהו ראיה דלישלם פירוש כי אם יש לו לתובע ראיה משלם הנתבע ואם אין לו ראיה פטור תני. [ראיה דשבועה] שאפי' יש לו ראיה נשבע ונוטל לא תני והלכה א) כדפשט ליה שמואל כי האומן אם טוען ב' סלעים קצצת לי ובעל הבית אומר א' קצצתי לך בזו ישבע בעל הבית ויפסיד האומן · מאי טעמא קציצה מדכר דכירי לה אינשי : איני והא תני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה ואי לא מייתי האומן ראיה פקעי אמאי פקעי ישבע בעה"ב: ופריק רב נחמן לצדדין קתני או יביא ראיה ששתים קצץ לו ויטול או ישבע בעה"ב ויפקע : ומותבינן עליה הנותן טליתו לאומן אומן אומר ב' קצצת לי והוא אומר א' · כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה. נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל אחר זמנו המוציא מחברו עליו הראיה · קתני מיהא בזמנו נשבע ונוטל · אמאי ישבע בעה"ב · דהא קציצה היא · ואמרת קציצה ודאי מידכר דכיר לה בעה"ב · ופריק רב נחמן בר יצחק הא מתניתא ר' יהודה היא · דאמר כל זמן שבעה"ב מודה במקצת כגון שטוען האומן כי ב' קצצת לי ואתה חייב לתתם לי שתיהן · ובעה"ב אומר אין לך בידי אלא אחת לפי שלא קצצתי לך אלא א' והשבועה נוטה על בעה"ב לישבע וליפטר · השכיר נשבע ונוטל : ואמרינן הי ר' יהודה אי נימא ר' יהודה דמתניתין והא מחמיר הוא לשכיר דאמר לעולם אין השכיר נשבע ונוטל [אלא] אם יש מקצת הודאה שטוען השכיר בכל ומודה לו בעל הבית כי נשאר לך אצלי עדיין : אלא ר' יהודה דברייתא הוא דתניא שכיר כל ב) זמן שעובר עליו (כגון) [משום] לא תלין פעולת שכיר הרי זה נשבע ונוטל · ואם לאו אינו נשבע · א"ר. יהודה אימתי בזמן שאמר לו תן שכרי נ' זוז והוא אומר נתקבלת מהן דינר זהב או שאמר לו ב' קצצת לי והוא אומר א' · אבל אמר לא שכרתיך · או שאמר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך המוציא מחברו עליו הראיה · ומתקפי עלה וכי קצץ בזמנו נשבע ונוטל לר' יהודה ולא רבנן השתא בשכיר דמחמיר ר' יהודה ואמר אינו נשבע אלא עד שתהא שם מקצת הודאה מקילי רבנן ואמרי אע"ג דלית שם מקצת הודאה נשבע ונוטל היכא דמיקל ר' יהודה בקציצה ואמר נשבע ונוטל מחמרי רבנן ואמרי לא : ואלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה · ואי לא מייתי ראיה פקע מני לא ר' יהודה · דהא ר"י תני בזמנו נשבע ונוטל ולא רבנן דאי רבנן הא אמרי לעולם נשבע ונוטל · אלא ר' יהודה ורבנן דמתניתין בהא פליגי ר' יהודה סבר היכא דאיכא שבועה דאורייתא על בעה"ב כגון שמודה מקצת טענה תקינו ליה רבנן לשכיר להיות נשבע ונוטל · אבל בשבועה דרבנן תקנתא היא לישבע בעה"ב · ועוד תקנה לישבע השכיר דהיא תקנתא לתקנתא לא עבדו · ורבנן סברי אפילו בשבועה דרבנן עבדו תקנתא לשכיר · אבל קציצה דברי הכל ג) ודאי דכיר לה : הנגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות כו' ואקשינן דלמא לא משכנו לאו אמר רב נחמן האי מאן דנקיט מגלא ותובילא · ואמר איזיל ואיגזריה לדיקלא דפלניא ואישתכח גזיר לא אמרינן דודאי הוא גזיר ליה מאי טעמא עביד איניש דגזים ולא עביד ואוקימנא למתניתין בשנכנס לביתו ומשכנו ולא ידעי מאי

א) אולי צ"ל והלכה כמו ששלח שמואל לבי רב כי האומן וכו'. ב) אולי כן היתה גירסת רבינו בגמ'. ג) רש"י וכל הראשונים לא פירשו כן .